

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1893
: L 40:89 B /

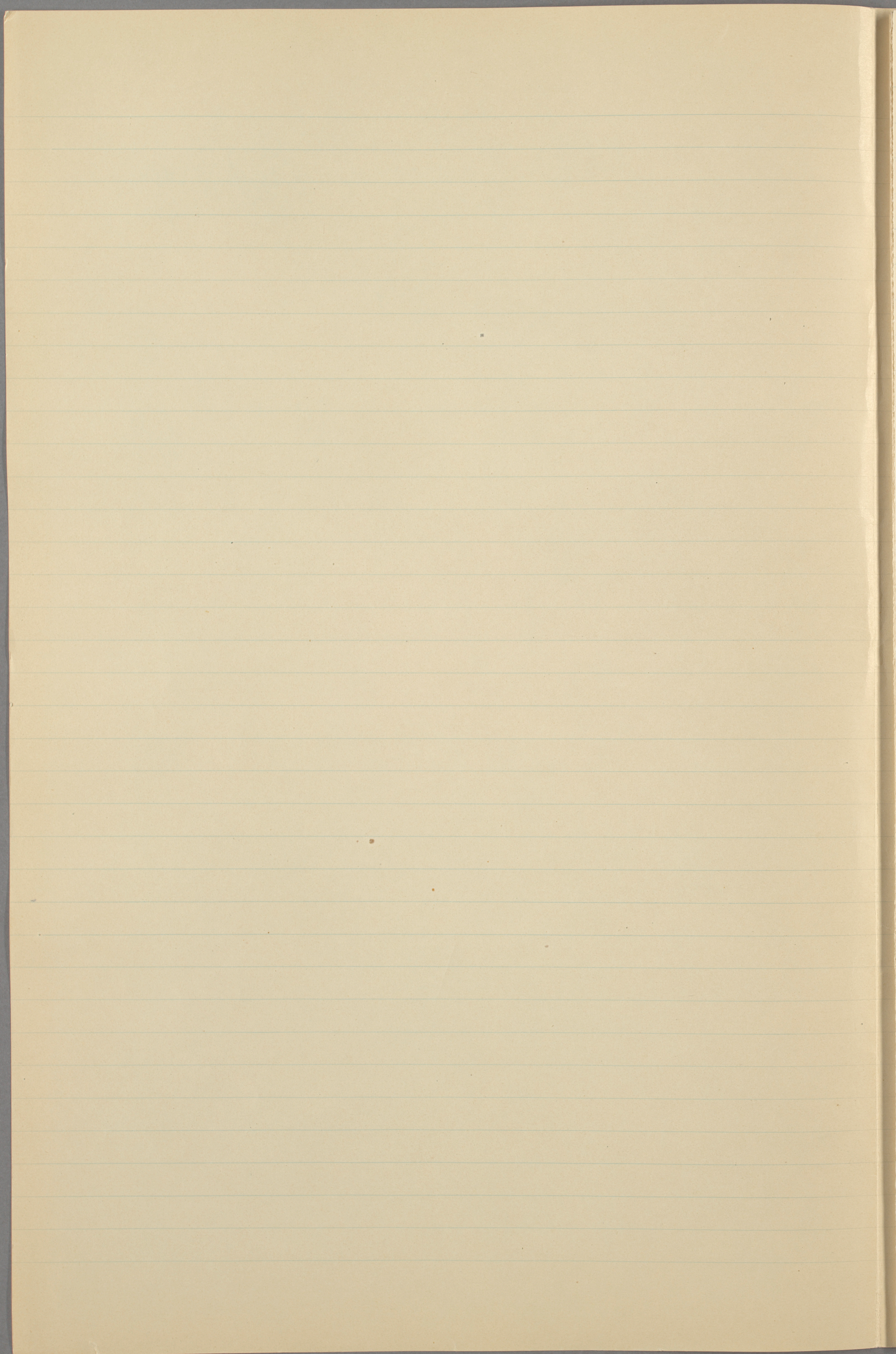
Rydberg, Viktor,

HS L 40:89 B

National Library
of Sweden

No 7

I föreg. föreläsningar har jag redogjort för Jacques Louis Davids och Pierre Prud'hons betydelse betydelse i Konsthistorien. David var, så vi veta, rokokkonstleiders baneman och grundläggare, i Frankrike af ett slags nyrenässans, af en formidealism, inom hvars Konstsketskon- turer han sökte frambesvärja och fasthålla skuggorna af det hedniska Rom i Greklands konst. Prud'hon åter var en föregångare till den neot David riktning fiendtliga romantismen, ^{levarna} ^{som jag} längre skredt längre fram han att skilja. Formidealism var för öfrigt äfven Prud'hon. Han var det i själva verket i högre mening än David. I de Davidiska linierna ligger något studeradt och, nyktert, fantarilost; i de Prud'honska något själf förmummet, inuerligt, och älskligt och beslag fullt utan spår af koketteri, likaså utan spår af teatorvisen och pose. ^{Hos} Prud'hon är det fantasien i känslan, s. öfverräga. ^{den} ^{der} Det var därigenom och genom sin kolossal, själf fulla kolossal Prud'hon, utan att veta det, varth en förelöpare till romantismen.

Tills vidare och under hela den napoleoniska tiden och godt tycke in i den återupprättade monarkien, ^{konstburen} var det David lärlingars herrar på det franska maleriets område ö fyllde salongerna med mer eller mindre, schablonmässiga figurer ^{scener} och ur den grekiska romerska mytologien, dikten ö historien. De äro de nästan alltids glömda. De förnäst enda tagen därifrån äro Francois Gérard, s. porträtter genom sina porträtter, och Antoine Jean Gros, de napoleoniska bragdernas målare, den korrikam re Alexanders Apelles.

Francois Gérard, s. var 20 år gammal, när 19de år hundra årets inbröt, och lefde till år 1837, hade alla de egenskaper, med hvilkas tillhjälp man tager sig fram här i världen. Han var vacker, hade världs mannens sätt och sätt att vara redan i ungling åren, egde, utan att vara mille, en nycket betydande talang, var icke besvärad af allt för nycket bildning, och var för ingen del benägen att bringa några offer af sin politiska eller konstnärliga öfvertygelse. Han var republikan med republikanerna, ^{och} menade att han höll sig i bakgrunden, medan hans lärare David med komprometterade sig till det yttvorda, i revolutionens hjärt; han var Napoleons beundrare bland bouaparti sterna och monarkiskt innad bland legitimisterna, dock utan att någon göra politiskt vässa af sig, eller bekänna högt någon politisk

10/10.93.

tro. Han var skapad lika mycket till diplomaten som till målare. Emellertid
 voro äfven för honom de första stegen på hans bana svårare, ^{och vitt uppreman vidtet af} Thuru hans första
 utställda målning, den blinde Belisarius, som bär på sin arm ^{sin af en} en gosse
 om bitne lilla ledvæn, ~~vädde ett vitt upprende~~. Hans nästa taflor
 "Amor, s. Kopper Psyke," var i tekningen så misslyckad, att skulptören
 Giraud kunde fråga honom, om Psykes reflex ^{hade sina} ~~varo~~ ställda på längden eller
 tvären. Men snart fann Gérard den väg, på hvilken han skulle förtiga
 till höjden af ära ö välstånd och jämte barontiteln firvarpa ^{den} till be-
 ställiga benämningen "Konungarnes målare och målarnes konung."
 Den vägen var för honom, som för så många andra, porträttörens. Han
 började med en förtjuraud porträttgrupp, s. föreställer den på sin tid
 mycket uppbarne miniatyrporträttmålaren Trabeg ö hans lilla dotter.
 (N:o 358. Ett annat, ~~vid~~ porträtt af Gérard, föreställande en ung
 mademoiselle Brogniart, visas här. När detta porträtt för 7 år sedan
 åter utställdes vid en historisk porträttexposition i Paris, väckte det goda
 sin karakterfulla intimitet, sitt lugn, sin ^{sin} naturlighet och sin fasta
 teckning allmän firvarning. ~~Att~~ ^{att} ~~afstämde~~ Gérard's lycka var gjord, när
 hans Osk familjen Bonapartes hofmålare. Snart fanns ingen ryktbar
 person, ingen Kejsare eller Konung i Europa, s. ej ville bli målade af
 Gérard. Lika angelägna därom voro aristokratier ^{demer}, s. han förtod
 att på finaste sätt smickra, och hans ^{en af} ~~blef~~ ^{brännpunkter} ~~medelpunkter~~ na
 för den tidens firvarna Kaiserlif. Napoleons alla markalkar ka defilerat
 för Gérard. ~~Rejsardömet~~ ^{Rejsardömet} fall lemnade hans storhet oberörd. Det legitima
 Konungadömet män i kvinnor täflade, s. firut Kejsardömet, om att bli
 målade af honom. Gérard's 300 porträtter bildade ett galleri, omfattande nästan
 allt hvad Frankrike under 18th 1/4 af ^{vist} ~~detta~~ århundrade hade af po-
 litiskt, militärt och litterärt ryktbara personer.

Trots nu allt detta kan jag med afseende på det viktigaste i porträtt-
 ningen, nämligen den psykologiska karakteren, Gérard alldeles icke jäm-
 ställas med Holbein eller van Dyck. I sina flesta porträtt är han knapp
 annat än en smaksäker, men yttlig modemålare, som gjort konsten den
 figa bevisvärda tjänsten att återinföra det s. k. representationsporträttet,
 hvars främsta uppgift är att visa hvad vad den målade personen har i sam-
 hället, med hvilka ordnar han blifvit behängd o. s. v., eller man
 näste på samma gång erkänna, att han som porträttör är elegant

10/10. 93.

10/10. 93.

villigast ö mest undergifven böjde sig under Davids inflytelse och likväl, eget
 nog, just den, som, utan att viga ö veta det, mest bidrag till den Davi-
 diska skolas fall. På en resa till Rom fick den unge Gros i Genoa genom
 bekantskap med general Bonapartes hustru Josephine Beauharnais, som
^{erbjöd honom} ^{och själv han betråd i sitt lif.} ^{Monarchen}
 föreställde honom för sin man. Denne hade ngrs privat rummet sin seger vid
 Arcole. Gros te gjorde segern till ämne för en målning, d. framställer segern
 sinnenaren i det ögonblick han med fanan i hand stormar öfver bron.
 Därunder var hans lycka gjord. Han blef de napoleoniska brödernas
 målare. Det är han, Gros, som målat de genom gravorna öfver hela Europa
 bekanta målningar ^{teflorna} "de pettrische i Jaffa", "slaget vid Abukör", "slaget
 vid Eylau", "Madiids evöfning", "slaget vid pyramiderna", "slaget vid Wagram", ^{af}
 hvilka afbildningar firdeligen här på bordet. Allt detta saker, ^{i en realistiska riktning} som hvilken
 han under sina lärvar aldrig hade ^{me} ~~drömt~~ beträda.

Han var, då han blef lärjunge af David, en liten vacker 14 årig pojke med
 svarta sammetartade smokande ögon, d. uttryckte på en gång den rädsla och
 den dyrkan han ägnade sin riktare, befälhavare i Kuprande närtare Da-
 vid. Dessa kärlek, rädsla och dyrkan af David, behöll han, så länge han lefde,
^{och han af sig öde}
^{och själv ansåg han sig} kastades in på en helt annan bana än sin mästares.
 Det fanns hos Gros likasom två själar, svära att finna i samma bröst. Den ena
 drog honom mot den ideala skönheten, och hade han fått följa den, skulle han
 kanske offrat sitt ^{sin öfvergifven} till ett helt firnas brott båda könen
 ha i sina konturer af ädelhet och idealitet. Det var denna riktning i hans
 lynne, d. gjorde honom till Davids vördnadsfulla undersäte. Den andra riktningen,
 realistiska, vaknade hos Gros, då han sig marscherande härr, fältslag,
 triumferande intåg i festligt smyckade städer, ö då han i Genoa fick till-
 fälle att studera målningar af Rubens, hvilka öppnade hos ögon för färgens
 makt ö ^{gaf större värde för} ~~gjorde honom till betydande~~ kolorit. hans kolorit ö en bredare jäm-
 föring än David egde. ^{Napoleon} Napoleon gjorde den unge målaren till löjtnant, för
 att ge honom rättighet till närvaro på slagfälten. Hans "pettrische i Jaffa" och
 hans "slaget vid Eylau" äro konstalter, d. äfven vår egen tid ställer mycket
 högt ö d. antagligen alltid skola tillerkännas högt värde. Af psykologiska
 intresse och hedrande för Gros ^{känslolis} ^{karaktär är} ~~för~~ ^{att} ~~att~~ han i båda dessa
 målningar velat framställa sin hjälte d. människovän. ^{intilla sig, ut kan var det}
^{Gros vilte göra}

Då Gros målunda kom in på den realistiska riktningen, använd han
 sig ^{då ännu icke} för ~~in~~ ~~del~~ ha öfvergifvit sin mästare. David hade ju och skapat

10/10.93.

verk af stor realistisk Kraft sime "den dödande eller", ha jag först visat. Men icke dess mindre verdt Gros på sitt sätt, liksom Trud kan på sitt, förelöpare, till just genom dem taflor, till den romantiska, s. sedan upp-
trädde för ate storma i ^{den Davidiska} nedripa Klassicismens fästna. ^{den estetiska} Stor David öfverbe-
räkningen öfvervägande; Gros var, som de äkta romantikerna, ^{idol} idol och
lägn. Davids klassicistiska verk äro människorna marmorstatyer; Gros'
människor äro af kött i blod.

Med allt detta var ö ^{öfverlämnade} förblef dock Gros öfvertygad om Davids i hans klassi-
cistiska riktningens rättighet till högsta platsen i Konstens värld. När efter
Bourbonernas återkomst David gick i landflykt till Brüssel, öfvertogs
Gros hans atelier i Paris och kallade om lärare en fullständigt klassicistisk
riktning. När han gaf sina lärjungar råd eller rättade dem, yttrade
han öfverhörligt: "det är icke jag, s. talar till er; det är David, alltid
David." Följden blef för honom hjälpen, att han mer och mer ^{fästade}
sig i ett konventionellt förnspråk. De målningar han utförde på Kon.
Ludo. XVIII:s beställning, bland hv. ^{sekre} plafunder målningarna i Louvren
och freskorna i Pantens kapel, äro ^{bara} kalla all verklig insipidie. Napo-
leon bröder hade eldat hos fantasi; det legitima konungadömet med
sin kyggelige, godlynte prosaiske Ludo. XVIII kunde icke lifa dem. Detta bi-
drag väl och m i sin mån till ^{sätta} nedspanna hans Kraft, om en gång och
för vissa gånger ^{i realistiska ögan} spände sig dock den till en lyckad avslutning. ^{Det}
Det var då han ^{Gros} målade Ludo. XVIII:s flikt för den från Elba återvän-
dande Napoleon. En ^{ämnas} afbildning, i blott allt för liten skala, föreligger
här på bordet. Scenen är en vestibyl i Tuilerierna. Napoleon stod redan i
Fontainebleau, då Ludo. ^{och Frankrike} natten till d. 20 Mars 1815 beslöt i all hast
lämna Tuilerierna. Ledragad af några trojner har han trätt ut och
tager afsked af nationalgardet. Realistiska Mather har öfverläktigt
rätt, då han säger, att det ligger något värande öfver den stuckens
Konungens gestalt, vet verklighetstrogen som den är med de tjocka, gultbruna
benen, den store magen, det välvilliga ansiktet, ^{hvar} Bourbons hän-
drag hos honom bärna pregen af en gammal lär ^{hvar} professor. Andra
konstnare, bland dem Gros' nyaste, Dargenty, skiller taflan, märkligt i
färghänsende och lukt, men erkänna, att Ludo. XVIII:s gestalt, genom
det uppriktiga i framställningen ger honom ett vi värde.

Den romantiska Molau, s. samlat den största delen af den unge

10/10. 93.

10/10. 93.

10/10. 93

10/10. 93.

N: 307. Ju äldre Turner blev, dess friare & lättare blev han i ordningarna,
9 9

några mil därifrån, det var en fisket, som Turner ansåg vara sin fulla rättighet. Man begriper oftast icke här för han gjorde det. Det är så som om han gjort det af hat till sin förra brudbrödet, ~~Fy mågata kompositionen i den~~ ^{den} som han senare tefflor förräda icke i minsta mån några kompositioner regler à la de klassicistiska mästarna Poussin och Claude Lorrain. ^{Turner} ~~Han~~ tvärtom komponerade lika oregelbundet som naturen själf. Och under allt detta studerade han dock naturen ~~med~~ geniskt och genomträngande blick, särskildt hvad man annars försämrade att ~~de~~ studera och analysera med ofrivillad blick, nämligen ljusets spel i atmosfären. Turner vandt efter hand den förtä och störte af alla luft- och ljusmålare. Sådana künlar som han har ingen målat, och icke en enda af hans många tefflor liknar i detta afseende ^{någon af de} ~~hans andra~~. Det skifta i det oändliga ~~to~~ som luftkretsen själf, dess moln och ångor.

N: 319. Här en af hans mariner. Han målade sådana med de mest olika ljusspel i luft och vatten, italiciska, franka, engelska. Från sjöresor, s. han fivetog för ~~det~~ sina studiers skull, berättas, att han var otillgänglig för alla andra intryck än för dem på hans sysslingar. Under stormar, s. han rikte öfriga parragerare med kväljande obehag och ångert, satt han lugn och betraktade luft- och vattenfenomenen. Till regn målade han icke ut. Frihäftmålare i värlig mening var han icke, ^{Han skizzerade ut} ~~ä det var knappt~~ ^{yttre} ~~na~~ med utmärkt snabbhet och utgådd med några få färger skänningen i det hela. Därefter målade han i ateliern. Men hans minne för både former och färger var häpnadsväckande. Det har i våra dagar funnits en schackspelare, Zuckertort, som, utan att se på schackbräderna, spelat samtidigt med 16 schackspelare, hvor vid sitt bräde, ö berögnat dem. Det är ju ett omordentligt bevis på minnesstyrka i fiening med kombinationsförmåga, men ^{lika förhållande var} Turners förmåga att på en kort stund uppfatta och i minnet bevara en mängd formdetaljer, till ex. den ofantliga marra af ting, s. till samman bildade linierkepp med allt hvad därtill hörde i stort och smått, sådant det för tillfället visade sig på vedden, i hamnen eller i dockan. Och hans minne för ljus & färger var lika intuitivt.

10/10. 93.

10/10.93.

